

İNTERNET BAĞIMLILIĞI TESTİ

Dr. Özlem Çakır Balta

Ankara Üniversitesi

Dr. Mehmet Barış Horzum

Sakarya Üniversitesi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Young tarafından “İnternet Bağımlılığı Testi’nin” Türkçe’ye uyarlanmasıdır. Araştırma katılımcı grubu 2005-2006 öğretim yılı bahar yarıyılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde öğrenim görmekte olan 250 lisans öğrencisidir. Uyarlama çalışmaları çerçevesinde öncelikle test maddeleri Türkçeye çevrilmiş ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ve İngilizce uzmanı 5 akademisyenden görüş alınarak, yapılan çeviri bu görüşler doğrultusunda geliştirilmiştir. Çeviri işlemlerinin sonuçlandırılması ile uygulanmaya hazır hale getirilen ölçek, daha önce internet üzerinden ders izleme deneyimine sahip katılımcı gruba uygulanmıştır. Bu öğrencilerden elde edilen verilerin yapı geçerliği açılımlı faktör analizi ile, güvenilirliği ise Cronbach α iç tutarlılık katsayısı formülü kullanılarak test edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, 20 maddelik testten güvenilirliği düşürdüğü tespit edilen 1 madde ölçekten çıkartılmıştır. Son hali ile 19 maddeden oluşan ölçeğin maddelerinin üç alt faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Üç faktörlü yapıdaki ölçek toplam varyansın %52.83’ünü açıklamaktadır. Ölçeği oluşturan maddelerin faktör yük değerleri .811-.398 arasında değişmektedir. Ölçek ile elde edilen verilerin Cronbach α testi ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .895’tir. Hesaplanan değerler Türkçe’ye çevrilen ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler

İnternet bağımlılığı, bağımlılık testi, test uyarlama

INTERNET ADDICTION TEST

Dr. Ozlem Cakir Balta

Ankara University

Dr. Mehmet Baris Horzum

Sakarya University

ABSTRACT

The purpose of this study was to adapt the Internet Addiction Test, developed by Young, into Turkish. Research participant group consisted of 250 undergraduate students from Ankara University, Faculty of Educational Science, Department of Computer Education and Instructional Technologies in spring semester of 2005- 2006 academic year. In the frame of adaptation process, firstly test items were translated into Turkish and provided experts' opinions from five experts in the field of Computer Education and Instructional Technologies, Psychological Counseling and Guidance Departments and English, translated test were developed in accordance with these opinion. After the conclusion process of translation, scale were implemented to participant group which has experience of taking lesson via internet before. Exploratory factor analysis was conducted to examine the construct validity, and the internal consistency coefficient (Cronbach Alpha) of the test was used for scale reliability. As a consequence of these analyses one item was removed from the scale, due to decrement of reliability of the 20 items test. The final version of this scale consisted of 19 items under three factors. The scale with 19 items under three factors explained 52.83% of total variance. Factor loading of the items ranged between .398-.811. The internal consistency coefficient (Cronbach Alpha) of the scale was .895. Calculated values indicated that the scale that was adapted into Turkish were valid and reliable.

Key Words

Internet addiction, addiction test, test adaptation.

GİRİŞ

Yaşamın vazgeçilmez bir parçası olan teknoloji, zaman zaman varoluş amacından çıkarak araç olmak yerine amaç olarak algılanmaktadır. Amaç haline gelen teknoloji, insan hayatında kolaylık sağlama işlevinden çıkarak hayatı olumsuz şekilde etkileyen bir durum olan “teknoloji bağımlılığı”nın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal bir varlık olan insan, teknoloji bağımlılığı nedeniyle günlük yaşamını aksatır hale gelmiştir.

Alan yazın incelendiğinde, bağımlılık kavramının genelde madde bağımlılığı ile eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir (Young, 1999). Teknolojinin gelişimi ile birlikte, teknolojinin de bağımlılık oluşturup oluşturmadığı gündeme gelmiştir. Bağımlılık kavramı aslında uyuşturucu madde kullanımını içerirken, benzer ölçütler içeren yeme bozuklukları, patolojik kumar alışkanlığı, bilgisayar kullanımı ve sanal oyun oynama gibi problemlerle davranışlar da bağımlılık grubuna girmektedir. Bağımlılık kavramının psikiyatri sözlüğünde; sosyal, psikolojik ve mesleki bozukluk ile anlamlı derecede ilişkili olan, problemlerle teknoloji kullanımını tanımlamakta da yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Young, 1997).

“Teknoloji bağımlılığı” olarak adlandırılan bu bağımlılık şekli ortaya çıktığında kavramın “bağımlılık” olup olmadığı, 1990’lı yıllarda gerek akademisyenler gerekse klinik uzmanları tarafından tartışıldığı görülmektedir. Teknoloji bağımlılığının tartışılmasının nedenlerinden biri, bu bağımlılık türünün diğer bağımlılıklar gibi kimyasal bir bağımlılık değil sosyal nitelikli araç bağımlılığı yani sanal bir bağımlılık olmasıdır (Young, 1999). Bağımlılık kimyasal bağımlılık ve teknoloji bağımlılığı olarak iki grupta incelenebilir (Young, 1999). Kimyasal bağımlılık veya başka bir deyişle madde bağımlılığı; insanın duyu, düşünce ve davranışı üzerinde doğrudan etkili, özgüllüğü olan bir süreç olarak tanımlanmakta iken (Aile Araştırma Kurumu, 2005), teknoloji bağımlılığı; içe vuruk olarak insan - makine etkileşimini içeren kimyasal olmayan bir bağımlılık (Cengizhan, 2003) olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde teknolojinin yanlış kullanımının bir bağımlılık olup olmadığı tartışması yerini, teknoloji bağımlılığı olarak kabul edilen; video, oyun, televizyon, eğlence makinesi, bilgisayar, internet ve bilgisayar oyunu gibi bağımlılık türlerine bırakmıştır. Araştırmalar incelendiğinde sanal bağımlılık kavramının öncelikle Griffiths’in “teknoloji bağımlılığı” (technology addiction) ve Shotton’un “bilgisayar bağımlılığı” (computer addiction) kavramları üzerinde yoğunlaştığı ve bu kavramlarla ilgili ilk çalışmaların İngiltere’de yapıldığı görülmektedir. İnternet bağımlılığı ilk olarak DSM IV’te (Amerikan Psikoloji Derneği Zihinsel Bozukluklar Tanı ve İstatistik Klavuzu = Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) bağımlılık türleri arasında yer almasına karşın (Chou, Condrón ve Belland, 2005) bu kavram ilk olarak Young (1996) tarafından ortaya atılmıştır.

İnternetin günlük hayatımızda psikolojik olduğu kadar pek çok işlevsel yararları da bulunmaktadır (Young, 1999). İnternet; insanların araştırmaları yönetme yeteneğini, iş görme performansını, uluslararası kütüphanelere ulaşımını, bankacılık işlemlerini, alışveriş veya tatil planı yapmaları vb. gibi pratik uygulamaları kolaylaştırmaktadır. İnternetin kullanımının ve popülerliğinin artması ile, insanların internet kullanımında aşırılıklar ortaya çıkmıştır (Chou, Condrón ve Belland, 2005). İnternetin aşırı kullanılması ise insanların hayatlarını olumsuz etkilemeye başlamaktadır. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, insanların davranışlarında olumsuz etkilere neden olan aşırı internet kullanımının, internet bağımlılığı olarak adlandırıldığı ve günümüzde bağımlılığın oldukça yaygınlaştığının vurgulandığı görülmektedir (Griffiths, 2000, 2005; Kandell, 1998; Tsai ve Lin, 2003; Young, 1998).

İnternet bağımlılığı ile ilgili araştırmalar incelendiğinde tam bir kavram birliği ve standart bir tanım ile karşılaşmamaktadır. Araştırmalarda karşılaşılan temel problemlerden biri, internetin problemleri kullanımı ile ilgili adlandırmada kavram farklılıklarının bulunmasıdır. Chou, Condrón ve Belland (2005) bu kavram karmaşasında problemleri internet kullanımını; internet bağımlılığı, internet bağımlılığı düzensizliği, internetin patolojik kullanımı veya internet kontrolü altında olma gibi kavramlarla açıklarken, bunlar arasında internet bağımlılığının ön plana çıktığını ve diğer kavramları kapsadığını ifade etmektedirler.

Araştırmalarda dikkat çeken diğer bir nokta ise internet bağımlılığı ile ilgili farklı tanımların alan yazında yer almasıdır (Grohol, 1999). Bu tanımların bazıları şunlardır:

Griffiths (1998), internet bağımlılığını bir tür teknoloji bağımlılığı olarak ele almakta ve davranışsal bağımlılıkların bir alt boyutu olarak tanımlamaktadır.

Kandell (1998), internet bağımlılığını psikolojik bir kontrol altında kalma durumu olarak nitelemekte ve bir defa girildiğinde her şeye rağmen gerçekleşen bir aktivite, çevrim içi olmayınca kendini kötü hissetme, çevrim içi olabilmek için toleranslı olma ve problemleri davranışları inkar etme gibi davranışların görüldüğü durum olarak ifade etmektedir.

Young (1999), internet bağımlılığını çevrim içi olma ile ilgili itici ve zorunlu bir güç olarak tanımlamaktadır ve bu güç kullanıcılar arasında kontrol problemlerine neden olmaktadır.

Young (1999), internet bağımlılığının beş farklı göstergesi bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar; sanal seks bağımlılığı (Cybersexual Addiction), sanal-ilişkisel bağımlılık (Cyber-relationship Addiction), internet için dayanılmaz bir istek duyma (Net Compulsions), aşırı bilgi yüklemesi (Information Overload) ve bilgisayar bağımlılığıdır (Computer Addiction). Goldberg (1999) ise internet bağımlılığını altı temel davranış gösterme ile ilişkilendiren bir tanımlama yapmaktadır. Goldberg'e göre internet bağımlılığının altı temel bileşeni: Gerçekte

internete bağlı (çevrim içi) olmasalar bile internete bağlı olacakları zamanı düşünmelerini konu alan *dikkat çekme (salience)*, internete bağlandıklarında duygusal olarak kendilerini iyi hissetmelerini konu alan *duygu durum değişikliği (mood modification)*, başlangıçta kısa süreli internette kalma ile aldığı hazzı sonraları daha uzun zamanda elde etmesini konu alan *zamanda uzama (tolerance)*, internette kalması engellendiğinde titreme, karamsarlık ve sinirlenme gibi davranışlara yol açan *geri çekilme belirtileri (withdrawal symptoms)*, çeşitli aktivitelerde başkaları ile ya da kişinin kendisi ile içsel çatışmalara girmesini konu alan *çatışma (conflict)*, belli bir süre uzak durulduktan sonra tekrar çevrim içi olduğunda hastalığın uç seviyeye ulaşmasını konu alan *nüksatmedir (relapse)* (Akt: Ngai, 2007; Young, 2005).

Hall ve Parsons (2001) ise daha çok problemlili internet kullanımı ile ilgili bir tanımlama yapmaktadır. Bu tanımlamada sekiz ayrı problemlili internet kullanımından bahsedilmektedir. Bunlar; internet ile ilgili kaygı, çevrim içi olarak daha fazla vakit geçirme ihtiyacı, internet kullanımını azaltmak için tekrar tekrar girişimde bulunma, internet kullanımını azaltmak istemeden geri çekilme, zaman yönetimi konuları, ortamsal sıkıntılar (iş, aile, okul ve arkadaşlarla), çevrim içi harcanan zaman hakkında yalan söyleme ve internet kullanımı yoluyla duygu durum değişikliğidir (Akt: Young, 2005).

Cengizhan (2003) ve Young (1996, 2005) internet bağımlılığının belirtilerini; yalnızca bir kaç dakika harcamaya niyetli olunmasına rağmen, bilgi aramak için saatler harcamaya, (çalışma) arkadaşlarına yalan söyleme, monitörün başına her oturuşta saatlerce kaldığı için fiziksel sorunlara maruz kalma, sürekli olarak bir sonraki oturumu bekleme, aradığı bilgiyi bulmaya hep biraz kaldığını düşünme, insanlar ile internet üzerinden konuşmayı insanlarla yüz yüze konuşmadan daha kolay bulma, “e-postada bir şeyler var mı?” diye bakmak için sürekli istek duyma, internete girmek için yemek öğünlerini, derslerini veya randevularını görmezden gelme, internetin başında bu kadar fazla zaman geçirdiği için suçluluk duyma ve hoşlanma arasında gidip gelme, herkese mail adresi, sohbet odası adları ve ICQ numarası verme veya dağıtmaya çalışma, internet dışı uğraşlara ilginin kaybolması ve iş verimliliğinin düşmesi, sürekli uykusuz kalma ve yorgunluk; alışverişin internet üzerinden yapılması, bilgisayar kullanımı nedeniyle eşler arasında anlaşmazlık ve sorun çıkması olarak ifade etmektedirler.

Bu bağlamda internet bağımlılığının tespit edilmesi ve buna yönelik önlem alınması oldukça önemli görülmektedir. Ancak, bireyin internet bağımlılığı düzeyinin ve internet bağımlısı olup olmadığının ölçülmesi için farklı ölçüm teknikleri, şekilleri ve yaklaşımlarının olduğu farklı araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Goldberg, Griffiths ve Young gibi araştırmacılar tarafından bu konuda yapılan ilk araştırmalarda, internet bağımlılığını ortaya koyacak ölçütler bulmak ve bunları kullanmak ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmalarda kişisel raporlamaya dayalı olarak verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlarla Griffiths 6 ölçütlü, Young 8

ölçütlü, Scherer ise 10 klinik belirtinin yer aldığı ölçütler listesini ortaya çıkarmıştır (Chou, Condrón ve Belland 2005).

Bu ölçütler listesi arasından ilk olarak Young (1996) Amerikan Psikiyatri Derneği'nin 1995 yılında yayınladığı, patolojik kumar oynama bağımlılığı maddelerinin yer aldığı, DSM-IV'te yer alan 10 maddeden sekizini internet bağımlılığına uygun bularak seçmiştir. Bu sayede internet üzerinden veya telefon görüşmeleri ile uygulanabilecek sekiz maddeden oluşan ve her maddeye "Evet"/ "Hayır" yanıtının verilebileceği bir internet bağımlılığı ölçüt listesi geliştirmiştir. Bu ölçütlerden beş maddeye "Evet" cevabı veren bağımlı olarak kabul edilmiştir (Young, 1996). Bu ölçütler birçok araştırmada kullanılmıştır.

Bunun yanında ilk araştırmalarda karşılaşılan diğer bir yöntem ise Thompson ve Brenner tarafından kullanılan yöntemlerdir. Thompson (1996) kişinin kendisini internet bağımlısı hissedip hissetmediğini temel almaktadır. Yani kişinin kendini internet bağımlısı olarak hissedip hissetmediği kişiye sorularak bağımlılığın tespit edilebileceği savunulmuştur. Bu anlamda Thompson bağımlılığı tek bir soru ile ölçmektedir.

Brenner ise haftada 40 saatten fazla internet kullananları bağımlı olarak kabul etmektedir (Cengizhan, 2003). Burada görüldüğü gibi, bağımlılığı ölçmenin yolu olarak haftalık kullanım saati temel alınmaktadır, belli bir saatin üstünde internet kullanımına sahip olan bireyler internet bağımlısı olarak kabul edilmektedir. Yine Brenner'in internet bağımlılığı ölçümünde de tek bir soru, bağımlılığı ölçmek için kullanılmaktadır (Cengizhan, 2003). Morahan-Martin ve Schumacker (1997) aşırı internet kullanımını ölçen üç soruluk bir ölçek kullanmışlardır. Griffiths (1998) ise kişilerin internet kullanımını kişisel olarak raporlayabilecekleri altı ölçütten oluşan bir kontrol listesi geliştirmiştir. 1999 yılındaki araştırmalarda ise ağırlıklı olarak Lin ve Tsai tarafından Tayvan dilinde, Chen ve Chou tarafından Çince, görüşme formlarının oluşturulması sağlanmıştır (Chou, Condrón ve Belland, 2005).

İnternet bağımlılığını Young (1998) bir testle, Cengizhan (2003) ise bağımlılığı ifade eden maddelerden oluşan ölçek aracılığı ile ölçmeyi tercih etmiştir. Buna karşılık, Beard (2005) ölçek kullanmak ya da internete bağlanma süresini dikkate almak yerine, bağımlılık ölçeklerinde yer alan soruları açık uçlu sorulara çevirerek oluşturduğu klinik görüşme formunun kullanılmasını önermektedir.

Özetle internet bağımlılığının ölçme araçları incelendiğinde tek bir soru ile çok fazla madde içerecek şekilde; ölçüt, ölçütler listesi, kontrol listesi, test, görüşme formu, açık uçlu soru veya ölçek gibi çok çeşitli biçimlerde; kalem kağıt testi, telefon görüşmesi, yüz yüze görüşme, örnek olay çalışması ve internet üzerinden uygulama gibi farklı yöntemlerle sunulduğu görülmektedir (Chou, Condrón ve Belland 2005).

Bu araçlar arasında Young'ın internet bağımlılığı testinin Norwood (2004), Yoo, Cho, Ha, Yune, Kim, Hwang, Chung, Sung ve Lyoo (2004), Widyanto ve McMurrin (2004), Hollingsworth (2005), Kim, Lee, Han, Suh ve Kee (2006), Cao, Su, Liu ve Gao (2007), Ferraro, Caci, D'Amico ve Di Blasi (2007) gibi birçok araştırmacı tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bu testin ön plana çıkmasını sağlayan unsurlardan biri olarak internet bağımlılığı kavramını ortaya atan kişinin Young olması ve konuyla ilgili çalışmaların temelini Young'a dayanması gösterilebilir. Bunun yanında araştırmalarda Chou ve Hsiao (2000) ve Ngai (2007) gibi, geliştirilen ölçekleri farklı dillere uyarlama çalışmalarında bulunanlar da vardır. Chou ve Hsiao (2000) lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada Young'ın sekiz maddelik araştırma sorularını Tayvan diline çevirerek kullanırlarken, Ngai (2007) ise Young'ın 20 maddelik test sorularına 9 madde daha ekleyerek beşinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar olan seviyedeki öğrenciler üzerinde ölçeğin Çinceye uyarlamasını yaparak çalışmıştır. Bu yönüyle Young tarafından geliştirilen bu testin oldukça yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada kullanılan ölçek Young tarafından 1998 yılında 20 maddelik bir test olarak geliştirilmiştir. Test öncelikle "Caught The Net" adlı kitapta yer almış, daha sonra "www.netaddiction.com" adresinde internetten uygulanabilecek şekilde yayınlanmıştır. Testte bulunan 20 maddeden 20 ile 100 arasında bir puan alınmaktadır ve alınan puanlar doğrultusunda 20-49 puan arası "ortalama internet kullanıcısı", 50-79 puan arası "ara sıra problemlili internet kullanımına sahip" ve 80-100 puan arası ise "sık sık problemlili internet kullanımına sahip" olarak nitelenmektedir. Yani testten alınan yüksek puanlar yüksek problemlili internet kullanımını ifade etmektedir. Görüldüğü gibi internet bağımlılığı testi Young tarafından ölçek olarak hazırlanmamıştır, daha çok aileler ve kişisel değerlendirmeler için geliştirilmiştir. Bu nedenle testte geçerlik güvenilirlik çalışması bulunmamaktadır.

Alan yazın incelendiğinde internet bağımlılığı ile ilgili kullanılabilecek çok fazla ölçek bulunmaması nedeniyle araştırmacılar (Ngai, 2007; Chou ve Hsiao, 2000) tarafından Young'ın internet bağımlılığı testinin bir kısmının veya tamamının geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak kullanıldığı görülmektedir. Bu araştırma, Türkçe bir internet bağımlılığı ölçeği bulunmaması nedeni ile Young'ın "İnternet Bağımlılığı Testi"nin Türkçeye uyarlanması amacıyla planlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Bu araştırmada internet bağımlılığı testi Türkçeye çevrilerek geçerlik güvenilirlik çalışmaları yapılmak istendiği için, 2005–2006 öğretim yılı bahar yarıyılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümünde okuyan öğrenciler arasından, internet üzerinden ders almakta olan bir grup seçilmiştir. Bu grupta yer alan toplam 250 öğrenci, araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur.

Testin Türkçeleştirilmesi

İnternet bağımlılığı testinin orijinali İngilizce olduğu için geliştirme işlemlerinde öncelikle testte yer alan 20 madde araştırmacılar tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Yapılan çeviriden sonra Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanlarından toplam 5 alan uzmanından ve ayrıca bir İngilizce uzmanından görüş alınmıştır. Uzman görüşü için seçilen uzmanlara bir anket sunulmuştur. Sunulan ankette testin orijinalindeki madde, Türkçeye çevrilmiş madde ve maddeye yönelik öneri alt alta olacak şekilde toplam 20 madde yer almıştır. Uzmanlardan alınan anketlerde yer alan önerilerle ilgili gerekli düzeltmeler yapılmış ve çeviri işlemleri tamamlanmıştır. Sonra testin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına başlanmıştır.

Türkçeye çevrilen 20 maddelik internet bağımlılığı testi ile ilgili görüşler için testin aslında olduğu gibi 5’li likert tipi dereceleme kullanılmıştır. Bu dereceleme “*Her zaman (5), Çoğu Zaman (4), Sıklıkla (3), Ara Sıra (2) ve Nadiren (1)*” şeklinde oluşturulmuştur.

Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışmaları

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında orijinal testin herhangi bir geçerlik güvenilirlik çalışması bulunmadığı için çevrilen maddelerden oluşan test için ölçek uyarlamada kullanılan tüm süreçler sırasıyla uygulanmıştır. Geçerlilik çalışmalarında öncelikli olarak kapsam ve görünüş geçerliği için başvurulacak olan uzmanlar belirlenmiştir. Kapsam ve görünüş geçerliği için uzman önerileri alınarak, öneriler doğrultusunda testte gerekli düzeltmeler yapıp, toplam 20 maddeden oluşan ölçeğe kişisel bilgiler elde etmeye yönelik sorular eklenmiştir. Yapılan işlemler sonucunda 20 maddelik ölçeğin Türkçeye çevirisi tamamlanmış ve ölçek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Elde edilen Türkçe test yapı geçerliliği ve güvenilirlik çalışmaları için toplam 250 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonrası katılımcılardan elde edilen verilerle

tüm maddelerin okunmadan aynı işaretlenmesi ve boş madde bulunmadığı görüldükçe tüm verilerin kullanılabilir durumda olduğuna karar verilmiştir. Elde edilen verilerle teste ilişkin sırasıyla madde analizi, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Ölçekte yer alan maddelerin *madde analizi* için madde ayırt edicilik düzeylerine bakmak üzere, alt ve üst %27'lik gruplar t-testi kullanılmıştır. T-testi değerlerinde her bir maddenin alt ve üst %27'lik gruplar için anlamlı farklılık göstermesi beklenmiştir. T-testinden sonra *yapı geçerliliği* için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda testte yer alacak maddelerin belirlenmesinde; maddelerin oluşturacağı faktörlerin öz değerlerinin 1, maddelerin faktörlerde sahip oldukları yük değerinin en az .30, maddelerin tek bir faktörde yer alması ve iki faktörde yer alan faktörler arasında ise en az .10 fark olmasına dikkat edilmiştir. Bu ölçütlere uygun olmayan maddelerin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bunun yanında yapı geçerliliği çalışması esnasında 25 derecelik varimax eksen döndürmesi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinden elde edilen faktör ortak varyansı, faktör yük değeri ve döndürme sonrası faktör yük değerleri raporlaştırılmıştır.

Faktör analizinden sonra elde edilen faktörler ve ölçeğin geneli için güvenilirliklerini belirlemek amacıyla madde toplam katsayıları, madde çıkarıldığında iç tutarlık katsayısı (α) ve faktörlerin iç tutarlık katsayıları (α) hesaplanmıştır. Araştırmada tüm çözümlenmeler SPSS paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Türkçe ölçekten elde edilen verilerde, maddelerin en yüksek puanı alan %27'lik gruba en düşük puanı alan %27'lik grup arasında anlamlı fark olup olmadığına, yani maddelerin ayırt edicilik düzeylerine t-testi ile bakılmıştır. T-testi sonucunda tüm maddelerde grubun alt ve üst %27'lik kısmında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık olduğu görülmüş ve bu sonuçlar ışığında maddelerin ayırt edicilik düzeyleri uygun bulunmuştur. Bunun yanında yapı geçerliliği için yapılan açımlayıcı faktör analizinde bulunan 3 alt faktörün öz değerlerinin 1 ve üstünde, maddelerin faktörlerde sahip oldukları yük değerinin en az .30, maddelerden iki faktörde yer alanların arasında ise en az .10 fark olduğu görülmüştür. Güvenirlik için hesaplanan madde toplam katsayıları, madde çıkarıldığında iç tutarlık katsayısı (α) ve faktörlerin iç tutarlık katsayıları (α) incelendiğinde 10. madde çıkarıldığında ölçeğin güvenilirlik değeri .90'a yükseleceği görülmüştür. Bu nedenle 10. madde güvenilirlik açısından uygun olmadığından ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. 10. madde ölçekten çıkarıldıktan sonra ayırt edicilik, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 19 madde üzerinden tekrar gerçekleştirilmiştir.

İkinci analizlerde yine madde ayırt edicilik düzeyleri için t-testine bakılmıştır. T-testinden elde edilen veriler araştırmanın sonunda yer alan Çizelge 1’de sunulmuştur. T-testi sonuçları incelendiğinde tüm maddelerin alt ve üst %27’lik grupta yer alanlarda istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık meydana getirdiği görülmüş ve bu sonuç ışığında maddelerin ayırt edicilik düzeyleri uygun bulunmuştur.

Çizelge 1. 19 Maddelik Ölçeğin Alt Faktörleri, Maddelerin Ayırt Edicilik, Geçerlik, Güvenirlik Analizi Sonuçları

Alt Ölçek	Madde No	Ayırt ed.		Geçerlik			Güvenirlik
		Ayırt edi. T Değ.	Ort. Var.	Fakt. Yük. Değ.	Dön. Son. Fak. Yük. Değ.	Mad. Top. Kor.	Sil.Ölç. α değ.
“çevrim içi olmayı günlük hayata tercih etme”	M3	12.253*	.504	.622	.532	.506	.889
	M9	10.481*	.496	.616	.631	.545	.888
	M11	12.465*	.465	.671	.503	.690	.883
	M13	11.353*	.530	.637	.533	.425	.892
	M15	11.892*	.605	.525	.558	.500	.890
	M16	11.121*	.239	.570	.476	.458	.891
	M18	11.268*	.432	.615	.530	.346	.893
“çevrim içi olma süresini artırmak isteme”	M19	14.131*	.663	.746	.593	.538	.889
	M1	15.118*	.521	.676	.544	.625	.885
	M2	13.858*	.579	.658	.696	.605	.887
	M7	15.771*	.426	.469	.642	.418	.895
	M8	12.002*	.541	.555	.611	.488	.890
	M12	11.867*	.268	.492	.398	.626	.885
	M17	12.302*	.388	.403	.612	.316	.895
“çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar”	M20	11.243*	.428	.520	.649	.686	.883
	M4	11.496*	.641	.490	.795	.421	.892
	M5	11.874*	.605	.747	.558	.686	.884
	M6	11.179*	.727	.655	.790	.597	.887
M14	11.259*	.758	.661	.811	.580	.887	

İnternet bağımlılığı ölçeği; toplam 19 maddeden ve 3 alt faktörden oluşan, faktör yük değerleri .398-.811 arasında değişen, üç alt faktörün ölçeğin toplam varyansının % 52.83’ünü açıkladığı .90 oranında güvenilirliğe sahip bir ölçektir.

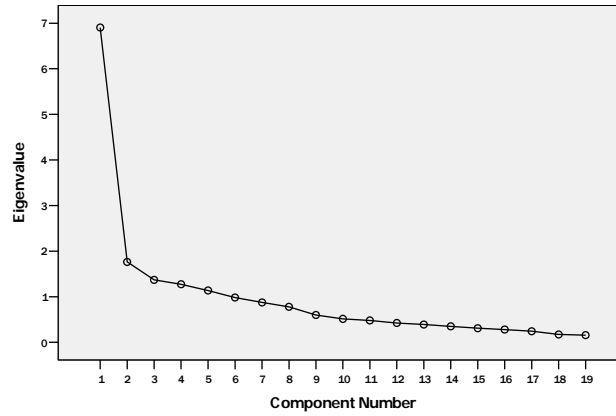
* Anlamlı farklılık var.

Geçerlilik Çalışmaları

Araştırmada yapı geçerliliğine bakmak üzere açılıyıcı (exploratory) faktör analizi yapılmıştır. Bu analizin yapılabilmesi için öncelikle örneklemin yeterliliğini test eden KMO Testi uygulanmıştır. KMO değeri .834 olarak bulunmuştur. Bu değer .60’dan büyük olması nedeniyle örneklemin yeterli olduğu görüşü (Büyüköztürk, 2003) esas alınmıştır. İkinci olarak Bartlett’in Küresellik Testi’ne

bakılarak ($p=.00$) elde edilen verilerin faktör analizi yapmaya uygun olduğuna karar verilmiştir. Faktör analizinde testte yer alan 19 maddenin öz değeri 1 olacak şekilde temel bileşenler analizi öncelikli olmak üzere varimax (25) eksen döndürmesi gerçekleştirilmiştir. Bu işlemler sonucunda elde edilen ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Açımlayıcı faktör analizinde elde edilen değerler olan faktör ortak varyansı, faktör yük değeri, döndürme sonrası faktör yük değerleri araştırmanın sonunda yer alan Çizelge 1’de sunulmuştur.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda faktörlerin ayrı ayrı ve kümülatif olarak açıkladıkları varyans oranları incelendiğinde ölçeğin üç alt faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Faktör sayısına karar verirken saçılım grafiği de fikir verici yardımcı bir unsurdur. SPSS paket programının verdiği saçılım grafiği Şekil 1’de yer almaktadır.

Şekil 1. Saçılım grafiği

Saçılım grafiği de incelendiğinde ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olabileceği desteklenmektedir. Bu anlamda 19 maddelik ölçeğin tamamı ele alındığında ölçek üç faktörden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 19 maddenin faktörlerdeki yük değerleri .398-.811 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan faktörler toplam varyansın %52.83’ünü açıkladığı görülmektedir.

Bu faktörlerden birincisinde toplam sekiz madde yer almaktadır. Ölçeğin birinci alt faktörü olan “çevrim içi olmayı günlük hayata tercih etme” madde3, madde9, madde11, madde13, madde15, madde16, madde18 ve madde19’dan oluşmaktadır. Bu maddelerden bir tanesi “Hangi sıklıkla interneti samimi bir arkadaşınıza tercih ediyorsunuz?”dur. Bu maddelerin faktör yük değeri .398-.811 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 36.34’tür. İkinci alt faktör olan “çevrim içi olma süresini artırmak isteme” toplam yedi maddeden oluşmaktadır. Bunlar: madde1, madde2, madde7, madde8, madde12, madde17 ve madde20’dir. Bu maddelerden bir tanesi “Hangi sıklıkla ailenizle ilgili işleri ihmal ederek çevrim içi ortamda daha fazla zaman harcıyorsunuz?”dur. Bu maddelerin

faktör yük değeri .476-.696 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 9.28'dir.

Üçüncü alt faktör olan “çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar” toplam dört maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden bir tanesi “Hangi sıklıkla çevrim içi harcadığınız zamanı kesmek için uğraşırsınız?”dır. Çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar alt faktörü; madde4, madde5, madde6 ve madde14'ten oluşmaktadır. Bu maddelerden bir tanesi “Hangi sıklıkla hayatınızdaki diğer kişiler çevrim içi olarak harcadığınız zaman süresi hakkında şikayet etmektedir?”dir. Bu maddelerin faktör yük değeri .533-.795 arasında değişmekte ve açıkladığı toplam varyans % 7.21'dir.

Yapı geçerliliği çalışması sonucunda ölçeğin toplam 19 maddeden ve üç alt faktörden oluştuğu bulunmuştur. Alt faktörlerin açıkladıkları toplam varyans %52.83'tür. Bu değer ölçeğin internet bağımlılığını yeterli bir şekilde açıkladığını göstermektedir. Yapı geçerliliğine bakıldıktan sonra ölçeğin güvenilirliği için α iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır.

Güvenilirlik Çalışmaları

Ölçeğin tamamı ve 3 alt faktörünün güvenilirliklerini incelemek için her bir maddenin madde toplam korelasyonları, madde çıkarıldığında iç tutarlılık katsayıları ve iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Bu analizden elde edilen veriler araştırmanın sonunda yer alan Çizelge 1'de sunulmuştur.

Ölçeğin üç alt faktöründen birincisi olan “çevrim içi olmayı günlük hayata tercih etme” alt faktör için hesaplanan iç tutarlılık (α) değeri .80, ikinci alt faktör olan “çevrim içi olma süresini artırmak isteme” için hesaplanan iç tutarlılık (α) değeri .79 ve üçüncü alt faktör olan “çevrim içi olmaktan kaynaklanan sorunlar” için hesaplanan iç tutarlılık (α) değeri .78'dir. Ölçeğin 19 maddeden oluşan toplam iç tutarlılık katsayısı ise .90 olarak bulunmuştur.

İnternet bağımlılığı ölçeği güvenilirlik testi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin tamamının ve ölçeği oluşturan alt faktörlerin iç tutarlılık katsayılarının oldukça iyi olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda üç alt faktörü olan geçerli ve güvenilir bir internet bağımlılığı ölçeği ortaya çıkmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, maddelerin faktör yük değerleri incelendiğinde bu yük değerlerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür (.400 ile .811 arası). Bu nedenle ölçek 19 maddelik bir ölçek olarak kullanılabilir gibi, alt faktörleri de ayrı ayrı kullanılabilir.

Ölçekte yer alan maddelerin tamamı internet bağımlılığı için olumlu maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin cevaplayıcıları ölçekten en az 19, en fazla 95 puan alabilmektedirler. Ölçeğin toplam cevaplanma süresi 15 ile 30 dakika arasında değişiklik göstermektedir.

Yukarıda elde edilen bulgularda ölçeğin genel olarak internet bağımlılığını ortaya koymakta olduğu görülmüştür. Bununla birlikte elde edilen ölçek, Türk kültürü için geçerliği ve güvenilirliği olan bir bağımlılık ölçeği haline gelmiştir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Young tarafından 1998'de geliştirilen internet bağımlılığı testi, internet bağımlılığı araştırmalarında tercih edilen bir testtir. Bu nedenle Young'ın İnternet Bağımlılığı Testi'nin Türkçe uyarlama çalışmaları yapılmıştır. İnternet bağımlılığını saptamada kullanılabilir üç alt faktörden oluşan geçerli ve güvenilir likert tipi bir ölçek Türkçe'ye uyarlanmıştır. Öncelikle 20 madde olan ölçeğe ayırt edicilik, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ve bu çalışmalar esnasında 10. madde ölçekten atılmıştır. İlk çalışmaların ardından 19 maddeden oluşan ölçeğe alt ve üst %27 t-testi analizi yapılarak madde ayırt ediciliklerine, yapı geçerliliği için ise faktör analizi ile bakılmıştır. Daha sonra güvenilirlik düzeyini belirlemek için Cronbach α iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçta 19 maddelik üç alt faktörlü geçerliği ve güvenilirliği olan bir ölçek elde edilmiştir.

Bu çalışmada yapılan geçerlik ve güvenilirlik sonuçları Ngai(2007)'nin Çince'ye uyarlamasında olduğu gibi Cronbach α iç tutarlılık katsayısının oldukça yüksek olduğu sonucu ile uyumaktadır. Türkçe'ye yapılan uyarlamada üç alt boyut bulunurken, Ngai (2007)'nin çalışmasında dört alt boyut bulunmuştur. Bunun nedeninin kültür farkı olabileceği gibi, öğrenci seviyelerinin farklılığının da olabileceği düşünülmektedir.

İleriki çalışmalarda ölçeğin farklı seviyelerde de geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığı kontrol edilebilir. Kültürler arası farklılıklar kontrol edilebilir. Bu ölçekle birlikte öğrencilerin internet bağımlılık nedenleri araştırılabilir ve bu konuda çözüm yolları üretilebilir.

KAYNAKÇA

- Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. (2005). Bağımlılık Nedir, Türleri, Ve Bağımlılığın Sonuçları. <http://www.aile.gov.tr/bagimlilik.htm> adresinden 10.04.2005 tarihinde erişilmiştir.
- Beard, K.W. (2005). Internet Addiction: A Review of Current Assessment Techniques and Potential Assessment Questions. *Cyberpsychology ve Behavior*, 8(1) 7-14.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Cao, F.; Su, L.; Liu, T. ve Gao, X. (2007). The relationship between impulsivity and Internet addiction in a sample of Chinese adolescents. *European Psychiatry* 22 466-471.
- Cengizhan, C. (2003). Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı. IX. Türkiye'de İnternet Konferansı. Askeri Müze ve Kültür Sitesi Harbiye İstanbul, 11-13 Aralık 2003. <http://mimoza.marmara.edu.tr/~cabit/Yayın.html> adresinden 10.04.2005 tarihinde erişilmiştir.
- Chou, C. ve Hsiao, M.-C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers ve Education* 35, 65-80.
- Chou, C.; Condrón, L. ve Belland, J.C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4). 363-388.
- Ferraro, G.; Caci, B.; D'Amico, A. ve Di Blasi, M. (2007). Internet addiction disorder: an Italian study. *CyberPsychology and Behavior*, 10(2):170-5.
- Griffiths, M. D. (1998). Internet addiction: Does it really exist? In Gackenbach, J. (ed.), *Psychology and the Internet: Intrapersonal, Interpersonal, and Transpersonal Implications*, Academic Press, New York.
- Griffiths, M.D. (2000). Does Internet and computer "addiction" exist? Some case study evidence. *CyberPsychology and Behavior*, 3(2). 211-218.
- Griffiths, M.D. (2005). A "components" model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Abuse*, 10(4). 191-197,
- Grohol, J.M. (1999). A resource for objective, useful information about *Internet addiction*, a theorized disorder. Internet Addiction Guide. <http://psychcentral.com/netaddiction/> adresinden 10.04.2005 tarihinde erişilmiştir.
- Hall, A.S. ve Parsons, J. (2001). İnternet Addiction: College Student Case Study Using Best Practices In Cognitive Behaviour Therapy. *Journal of Mental Health Counseling*, 1040-2861, October 1, 2001, 23(4).
- Hollingsworth, W.C. (2005). The Relationship Between Shyness and Internet Addiction: A Quantitative Study on Middle and Post Secondary School Students. Centre for Information and Technology in Education E-Journal. 1(2). http://phpfusion.cite.hku.hk/e-journal/articles/volume1/issue2/2/volume1_issue2_2.htm adresinden 06.04.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Kandell, J. (1998). Internet addiction on campus—the vulnerability of college students. *CyberPsychology ve Behavior*, 1, 46–59.

- Kim, E.Y.; Lee, Y.S.; Han, D.H.; Suh, D.S. ve Kee, B.S. (2006). Temperament and Genetic Polymorphism in Korean Male Adolescents with Internet Addiction Tendency. *Journal of Korean Neuropsychiatr Assoc.* 2006 Sep; 45(5). 468-475.
- Morahan-Martin, J. M. ve Schumacker, P. (1997). Incidence and correlates of pathological Internet use. *Computer Human Behaviour* 16, 13–29.
- Ngai, S.S. (2007). Exploring the Validity of the Internet Addiction Test for Students in Grades 5-9 in Hong Kong. *International Journal of Adolescence and Youth*, 2007, 13. 221-237.
- Norwood, J. (2004). *College Bytes: A Study of Internet Addiction on a University Campus*. Unpublished Thesis. Northwesren State University.
- Thompson, S. (1996). Internet Connectivity: Addiction and Dependency Study, Honors Thesis in Media Studies, Pennsylvania State University, December 6, 1996. WWW, <http://www.personal.psu.edu/sjt112/iads/thesis.html> adresinden 06.04.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Tsai, C.C. ve Lin, S.S.J. (2003). Internet Addiction of Adolescents in Taiwan: An Interview Study. *Cyberpsychology ve Behavior*, 6(6).649-652.
- Widyanto, L. ve McMurrin, M. (2004). The Psychometric Properties of the Internet Addiction Test. *CyberPsychology ve Behavior*, 7(4). 443-450.
- Yoo, H.J.; Cho, S.C.; Ha, J.; Yune, S.K.; Kim, S.J.; Hwang, J.; Chung, A.; Sung, Y.H. ve Lyoo, I.K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and Internet addiction. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 58(5). 487-494.
- Young, K. S. (1996). Psychology of computer use: XL. Addictive use of the Internet: A case that breaks the stereotype. *Psychol. Rep.* 79. 899–902.
- Young, K. (1997). What Makes the Internet Addictive: Potential Explanations for Pathological Internet Use. Paper presented at the 105th annual conference of the American Psychological Association, August 15, 1997, Chicago, IL. <http://www.netaddiction.com/articles/habitforming.htm> adresinden 10.04.2005 tarihinde erişilmiştir.
- Young, K. (1998). *Caught in the net: How to recognize the signs of Internet addiction - and a winning strategy for recovery*. John Wiley, New York. http://www.netaddiction.com/resources/internet_addiction_test.htm adresinden 06.04.2008 tarihinde erişilmiştir.
- Young, K. (1999). "Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment" Book chapter published in L. VandeCreek ve T. Jackson (Eds.). *Innovations in Clinical Practice: A Source Book*. 17. 19-31. Sarasota, FL: Professional Resource Press, 1999.
- Young, K. (2005). "Surfing Not Studying: Dealing With Internet Addiction on Campus" http://www.netaddiction.com/articles/surfing_not_studying.htm adresinden 10.04.2005 tarihinde erişilmiştir.

YAZARLAR HAKKINDA

Dr. Özlem Çakır Balta öğretim görevlisidir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Matematik Eğitimi ve Matematik Bölümü çift anadal programında lisansını, Gazi Üniversitesi Bilgisayar Eğitiminde yüksek lisansını ve Ankara Üniversitesi BÖTE bölümünde doktoraasını yapmıştır. İlgili alanları uzaktan eğitim ve matematik öğretimidir. İletişim Bilgileri: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi - BÖTE Bölümü Cebeci Kampüsü 06590 - Cebeci Ankara Tel : 312- 363 33 50 / 3210 Eposta: Ozlem.Cakir.Balta@education.ankara.edu.tr

Dr. Mehmet Barış Horzum, lisansını Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünde yaptıktan sonra aynı üniversitede yüksek lisansını BÖTE Bölümünde tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde, Eğitim Teknolojisinde doktoraasını tamamlamıştır. 2001-2003 yılları arasında Sakarya Üniversitesinde, 2003-2007 yıllarında Ankara Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. Halen Sakarya Üniversitesinde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır. İlgili alanları uzaktan eğitim, öğretim tasarımı ve öğrenme nesnelereidir. İletişim Bilgileri: Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü, SAU Hendek Kampüsü 54300 Hendek Sakarya Tel: 0 264 614 10 33-166 E-posta: mhorzum@sakarya.edu.tr

ABOUT THE AUTHORS

Dr. Özlem Çakır Balta is an instructor. She has a Bachelors' degree in Mathematics Education and Mathematics Department (double major) at Middle East Technical University, has a Masters degree in Computer Education at Gazi University and has a doctoral dissertation at Computer Education and Instructional Technology at Ankara University. Her research interests are distance learning and mathematics teaching instruction.

Address for correspondence: Ankara University, Faculty of Educational Sciences - BÖTE Department, Cebeci Campus 06590 - Cebeci Ankara Phone : 312- 363 33 50 / 3210

E-mail: Ozlem.Cakir.Balta@education.ankara.edu.tr

Dr. Mehmet Barış Horzum has a Bachelor's degree in Science Education at Sakarya University and has a Masters degree in Computer Education and Instructional Technology at the same university. He has a Ph.D. at Educational Technology at Ankara University. He worked as a research assistant at Sakarya University between 2001-2003 and also at Ankara University in 2003-2007. He has been working as an Associate Professor at Sakarya University. His research interests are distance learning, instructional design and learning objects.

Address for correspondence: Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümü, SAU Hendek Kampüsü 54300 Hendek Sakarya Phone: 0 264 614 10 33-166

E-mail: mhorzum@sakarya.edu.tr